

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Джейн
ОСТІН

■

ЕММА

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2025

РОЗДІЛ I

Емма Вудхаус, власниця розкішного маєтку та щасливої вдачі, вродлива, розумна й багата, здавалося, втілювала в собі деякі з найомріяніших дарів земного існування й прожила на світі майже двадцять один рік безтурботно та безжурно.

Вона була молодшою з двох дочок надзвичайно люблячого батька, який в усьому їм потурав, і через заміжжя своєї сестри ще змалечку стала хазяйкою в його будинку. Мати її померла дуже давно, і тому в Емми збереглися лише невіразні спогади про материнську ніжність; її ж місце заступила дбайлива гувернантка, яка відзначалася справді материнською добротою та чуйністю.

Шістнадцять років прожила міс Тейлор у родині містера Вудхауса, вона була більше подругою, ніж гувернанткою, дуже любила обох дочок, а особливо — Емму. Їхні стосунки радше нагадували дружбу сестер. Навіть ще тоді, коли міс Тейлор офіційно працювала гувернанткою, її доброта майже ніколи не дозволяла їй вдаватися до якихось обмежень; а тепер, коли від офіційності давно уже не залишилося сліду, вони жили поруч як подруги, що відчували велику взаємну симпатію. Емма чинила на свій власний розсуд, дуже поважаючи думку міс Тейлор, але керуючись здебільшого своєю.

Реальні ж вади становища Емми крилися в наданні їй, можливо, дещо надмірного права на самостійні вчинки та в її схильності думати про себе надто гарно. Саме ці недоліки становили загрозу її численним втіхам. Втім, ця загроза усвідомлювалася настільки слабо, що Емма зовсім на неї не зважала.

З'явився смуток — легенький смуток — але аж ніяк не відчуття чогось неприємного. Міс Тейлор вийшла заміж. Якраз одруження міс Тейлор і стало першою журбою. Саме в день шлюбу своєї улюбленої подруги Емма вперше сіла і невесело замислилася над тим, що буде далі. Коли весілля закінчилось і гості розійшлися, вона з батьком лишилася вечеряти удвох, уже без надії, що хтось третій складе їм товариство і розважить цього нескінченного вечора. Після вечері батько, як завжди, тихенько задрімав, і їй нічого не лишилося, як сидіти та розмірковувати про свою втрату.

Ця подія не передвіщала для її подруги нічого, крім щастя. Містер Вестон мав бездоганну репутацію, солідний капітал, відповідний вік та приємні манери; Емма не без утіхи згадувала про те відчуття самозречення і безкорисливої дружби, з яким вона завжди бажала цього шлюбу і сприяла йому, та смуток все одно не полишав її. Відсутність міс Тейлор відчуватиметься день у день, кожної хвилини. Вона згадала, з якою добротою і ніжністю гувернантка ставилася до неї всі шістнадцять років, як гралася з нею, п'ятирічною дівчинкою, як віддавала всі свої сили, щоб вона росла здоровою і щасливою, і як доглядала за нею, коли вона хворіла, а таке траплялося нерідко. Тут Емма мала великий борг — борг вдячності; але ще дорожчі, ще ніжніші спогади залишили ті сім років рівноправного та абсолютно невинного спілкування, коли після заміжжя Ізабелли вони лишились удвох. Мало хто мав таку подругу та співрозмовницю — розумну, тямущу, корисну, лагідну, обізнану в родинних справах і зацікавлену всіма домашніми турботами, а особливо — Еммою, кожною її радістю, кожним її кроком; подругу, котрій вона могла звірити будь-яку таємницю, і яка ставилася до неї з ніжністю, що виключала найменшу прискіпливість.

Як же їй пережити цю перемену? Так, насправді її подруга від'їжджала від них лише на пів милі, але Емма усвідомлювала ту велику різницю, яка обов'язково виникне між місіс Вестон, що житиме лише за пів милі від них, та міс Тейлор, що мешкала в їхньому будинку; попри всі її

чесноти — природжені та набуті вдома — тепер над нею нависла велика загроза вимушеної інтелектуальної самотності. Вона ніжно любила свого батька, але він був їй не товариш. Він не годився їй у співрозмовники, якою б розмова не була — серйозною чи жартівливою.

Вада великої вікової різниці між ними (містер Вудхаус теж одружився далеко не юнаком) значно посилювалася його фізичним станом та звичками: будучи все своє життя людиною хворобливою, бездіяльною розумово та фізично, він своїм поведженням був набагато старший за свої роки. І хоча всі любили його за добре серце та незлобиву вдачу, ніякими особливими здібностями він ніколи не вирізнявся.

Хоча її сестра, вийшовши заміж, переїхала лише за шістнадцять миль і мешкала тепер у Лондоні, їхньому щоденному спілкуванню настав край; тепер їй доведеться терпляче висиджувати численні і нескінченні вечори у Гартфілді, очікуючи наступного різдвяного візиту Ізабелли з чоловіком та маленькими дітьми, коли в будинку знову стане людно і вона знову матиме приємне товариство.

Гартфілд, дарма що мав свою назву, широкий лужок і тіністі чагарникові алеї, становив частину Гайбері — великого та багатолюдного селища, майже міста, але там не було нікого, з ким вона могла б спілкуватися на рівних. Вудхаус належав там найвищий статус. Усі їх поважали і мали за взірць. У неї було там багато знайомих, бо її батько з усіма поведився ввічливо, але ніхто з них не зміг би заступити міс Тейлор і на пів дня. Її відсутність означатиме нудьгу; і Емма, засмучено зітхаючи з цього приводу, бажала нездійсненого і — поки її батько спав — намагалася підбадьоритися. Його настрій завжди потребував підтримки. Він був людиною нервовою і легко впадав у депресію, любив усіх, до кого зважав, і дуже не любив з ними розлучатися, не терпів будь-яких перемін. Заміжжя, як першопричину змін, завжди сприймав негативно; він ще й досі не примирився із одруженням своєї дочки, а тепер, коли йому довелося розстатися з міс Тейлор, завжди згадував про неї лише зі співчуттям, хоча заміж вона вийшла винятково з любові. За своєю звичкою до

незлобивого егоїзму та від схильності завжди вважати, що інші люди поділяють його думки, він був майже переконаний у тому, що міс Тейлор вчинила зле не тільки щодо них, а й не меншою мірою щодо себе самої, і що для неї було б набагато краще, якби вона провела решту свого життя у Гартфілді. Щоб розвіяти ці думки, Емма усміхалась і намагалася розмовляти якомога бадьорішим тоном, але за чаєм він не витримав і сказав те, що й під час вечері:

— Бідолашна міс Тейлор! Шкода, що вона тепер не з нами. І чому тільки містер Вестон її вподобав!

— Ти ж знаєш, що я не можу погодитися з тобою, тату. Містер Вестон — настільки доброзичлива, приємна та чудова людина, що він, без сумніву, заслуговує на добру дружину; невже ти хочеш, аби міс Тейлор весь час жила з нами і терпіла всі мої дивацтва, замість того, щоб жити у власному будинку?

— У своєму власному будинку! А який їй із того зиск? Наш утричі більший. До того ж я ніколи не помічав за тобою ніяких дивацтв, моя любя.

— Ми дуже часто навідуватимемося до них, а вони — до нас! Ми завжди зустрічатимемося! І найперші мусимо привітати їх із весіллям уже найближчим часом.

— Серденьку, як же я піду в таку далечінь? Рендоллз — це зовсім не близько. Я не подолаю пішки таку відстань.

— Ніхто не каже, щоб ти йшов пішки, тату. Аби все було гаразд, нам треба їхати туди каретою.

— Каретою! Але Джеймс не захоче возитися й запрягати коней для такого короткого шляху; та й куди ми подінемо бідолашних конячок, поки будемо там?

— Їх можна буде прилаштувати на стайні містера Вестона. Ти ж знаєш, тату, що ми про все вже домовилися. Вчора ввечері ми обговорили це питання з містером Вестоном. А щодо Джеймса ти можеш бути абсолютно впевненим: йому завжди подобатиметься їздити до Рендоллза, адже його донька працює там служницею. Інша річ, чи захоче він повезти нас куди-інде, ось тут я непевна. Це твоя заслуга, тату. Саме завдяки тобі Ганна влаштувалася в таке гарне місце.

Ніхто про Ганну й не думав, аж доки ти не згадав про неї — Джеймс такий вдячний тобі!

— Я й сам радий, що згадав про неї. Це було дуже доречно, бо не міг же я допустити, щоб бідолаха Джеймс подумав, ніби ним погордували. І я певний, що з неї буде дуже добра служниця; вона така ввічлива, так приємно розмовляє. Я про неї дуже високої думки. Щоразу, коли я зустрічаю її, вона робить реверанс і якнайввічливіше вітається зі мною, а коли ти кликала її сюди займатися шитвом, я звернув увагу, що вона ніколи не грюкає дверима та завжди як слід їх причиняє. Не сумніваюся, що вона стане чудовою служницею, а бідолашний міс Тейлор буде втіхою мати поруч когось із тих, до кого вона звикла. Щоразу, коли Джеймс приїжджатиме до своєї доньки, вона чутиме й про нас. Джеймс переказуватиме їй, як нам ведеться.

Емма не шкодувала зусиль, аби підтримати цей більш оптимістичний хід думок, і сподівалася за допомогою гри в триктрак якось так згаяти з батьком вечір, щоб їй завдавали клопоту лише власні негаразди. Принесли стіл для гри в триктрак, але тут нагодився гість, і потреба у грі відпала.

Містер Найтлі, розважливий добродій років тридцяти семи — тридцяти восьми, був не тільки давнім та близьким другом їхньої родини, але й свояком — як старший брат Ізабеллиного чоловіка. Він мешкав приблизно за милю від Гайбері, часто навідувався до них і завжди був бажаним гостем, а цього разу — тим паче, бо приїхав до них прямісінько від спільних родичів у Лондоні. Він повернувся пізно ввечері після кількаденного від'їзду і тепер прийшов до Гартфілда сказати, що на Бранзвік-сквер усі живі та здорові. Його прихід був радісною подією, яка на деякий час збадьорила містера Вудхауса. Містер Найтлі мав життєрадісну вдачу, і це завжди йому допомагало. На батькові розпитування про «бідолашну Ізабеллу» та її дітей він одповів щонайоптимістичніше. Потому містер Вудхаус вдячно зауважив:

— Дуже люб'язно з вашого боку, містере Найтлі, що ви наважилися завітати до нас такої пізньої години. Боюся, що йти вам було неприємно і страшно.

— Зовсім ні, сер. Сьогодні гарна місячна ніч; надворі так тепло, що мені доведеться відсісти від вашого розпеченого каміна.

— Але ж надворі, мабуть, сиро й багнюка. Ще, чого доброго, застудитеся.

— Багнюка, сер? Погляньте на мої черевики. На них жодної плями.

— Це справді дуже дивно, бо у нас тут пройшов сильний дощ. Ми саме сіли снідати, коли полило мов з відра. Злива не вщухала десь з пів години. Я навіть хотів, аби відклали весілля.

— До речі, я не привітав вас, добре розуміючи, що настрій у вас зовсім не святковий; тому я і не поспішав з привітаннями. Але сподіваюся, що все відбулося більш-менш пристойно. Як ви трималися? Хто найбільше рюмсавав?

— Ой, бідолашна міс Тейлор! Все це так сумно.

— Бідолашні містер і міс Вудхаус, коли ваша ласка, але я аж ніяк не можу сказати «бідолашна міс Тейлор». Я дуже поважаю вас із Еммою, та коли йдеться про залежність чи незалежність! У всякому разі краще догоджати одному, ніж двом.

— Особливо коли одне з двох — таке примхливе та надокучливе створіння! — грайливо сказала Емма.

— Я знаю, саме про це ви якраз думаєте і саме це ви, напевне, сказали б, якби поряд не було батька.

— Гадаю, що так воно і є, — сказав, зітхнувши, містер Вудхаус. — Боюсь, що я справді буваю інколи примхливим та надокучливим.

— Мій любий татусю! Невже ти думаєш, що я або містер Найтлі мали на увазі тебе? Яка жахлива нісенітниця! Звичайно ж, ні. Я мала на увазі лише себе. Ти ж знаєш, що містеру Найтлі подобається прискіпуватися до мене — жартома, звичайно, — і тільки жартома. Ми завжди говоримо одне одному, що заманеться.

Справді, містер Найтлі належав до тих небагатьох, хто помічав недоліки Емми Вудхаус, і єдиним, хто насмілювався про них говорити вголос; і хоча Еммі це було не дуже приємно чути, вона знала: батько теж цим не дуже перейматиметься,

навіть і не запідозрить, що хтось може вважати її не зовсім бездоганною.

— Емма знає, що я ніколи її не улещую, — сказав містер Найтлі, — але я не мав на увазі нікого конкретно. Міс Тейлор звикла догоджати двом, а тепер — доведеться лише одному. Цілком імовірно, що вона навіть виграє від цього.

— Отже, — мовила Емма, явно не бажаючи і далі розводитись на цю тему, — ви хотіли почути про весілля, будь ласка, я охоче розповім про це, бо всі ми поводитися зразково. Були пунктуальними й мали якнайліпший вигляд. Жодної сльозинки і майже жодної кислоти міні. Жодної! Бо всі ми знали, що нас розділятиме лише пів милі, і не сумнівалися, що бачитимемося кожного дня.

— Моя люба Емма тримається дуже гарно, — мовив її батько. — Але насправді, містере Найтлі, їй дуже шкода, що міс Тейлор не з нами, і я певен, що вона нудьгуватиме за нею більше, ніж гадає.

Емма відвернулася, усміхаючись крізь сльози.

— Хіба можливо, щоб Емма не сумувала за такою подругою! — сказав містер Найтлі. — Ми б її так не любили, якби було інакше. Але вона знає, як міс Тейлор пощастило з цим заміжжям, наскільки потрібно для міс Тейлор у її віці мати власну оселю, наскільки важливо для неї мати гарантований пристойний статок, і тому не може дозволити своєму смутку взяти гору над радістю. Кожен доброзичливець міс Тейлор мусить радіти її такому щасливому шлюбу.

— А ви забули привітати мене іще з дечим, — мовила Емма, — і це дещо має дуже суттєве значення — адже саме я посватала їх, саме я звела їх чотири роки тому; і найбільшою втіхою мені буде те, що цей шлюб відбувся, надії на нього справдилися, хоч багато хто вважав, що містер Вестон більше ніколи не одружиться знову.

Містер Найтлі похитав головою у відповідь. А батько ладно зауважив:

— Моя ж ти золотенька! Ліпше б ти нікого не сватала та не віщувала майбутнє, бо що ти не напророчиш, усе збувається. Зроби ласку, не влаштовуй більше шлюбів!

КНИГА 1	3	Розділ V	178
Розділ I	3	Розділ VI	188
Розділ II	12	Розділ VII	196
Розділ III	17	Розділ VIII	203
Розділ IV	22	Розділ IX	221
Розділ V	33	Розділ X	230
Розділ VI	39	Розділ XI	236
Розділ VII	47	Розділ XII	246
Розділ VIII	54	Розділ XIII	253
Розділ IX	67	Розділ XIV	259
Розділ X	81	Розділ XV	270
Розділ XI	89	Розділ XVI	279
Розділ XII	96	Розділ XVII	288
Розділ XIII	105	Розділ XVIII	295
Розділ XIV	114		
Розділ XV	121	КНИГА 3	304
Розділ XVI	130	Розділ I	304
Розділ XVII	136	Розділ II	308
Розділ XVIII	139	Розділ III	321
		Розділ IV	326
КНИГА 2	147	Розділ V	331
Розділ I	147	Розділ VI	340
Розділ II	155	Розділ VII	355
Розділ III	162	Розділ VIII	366
Розділ IV	173	Розділ IX	373

Розділ X	380	Розділ XVI	438
Розділ XI	390	Розділ XVII	447
Розділ XII	402	Розділ XVIII	457
Розділ XIII	410	Розділ XIX	468
Розділ XIV	420	ПРИМІТКИ.	
Розділ XV	430	<i>Наталя Білик</i>	472